

HLA SA TEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2023
ROČNÍK 29
NEPRODEJNÉ

6

WWW.PRAHA15.CZ

BESEDA
U KULATÉHO
STOLU
strana 2

HASIČI

HORNÍ MĚCHOLUPY

Dětský den
na Patnáctce (strana 14)

Hostivařské šlépěje 4

Tajemství Václava Beneše Třebízského

V minulém díle našeho seriálu o historických šlépějích zajímavých osobností jsme se zastavili u literáta F. X. Šaldy a jeho rodičů, kteří bydleli v Chalupnické ulici čp. 39. Na stejném domě ovšem najdeme na fasádě reliéf a jméno připomínající jiného spisovatele – Václava Beneše Třebízského. A hned na úvod musíme prozradit, že důvod, proč na nás z krásného domu shlíží, byl dlouhá léta poněkud opředen tajemstvím.

Václav Beneš se narodil v chaloupce s doškovou střechou v Třebízi u Slaného 27. února 1849. Čas, který dostal na tomto světě vyměřený, byl bohužel velmi krátký, dožil se pouhých 35 let.

Rozkrýt Benešovu životní cestu nám pomohou životopisci Josef Šacha a František Stuchlý. Václavův otec byl krejčí a rád vyprávěl příběhy, které někde zaslechl, tu si je přibarvil, onde dokreslil i zcela vymyslel a posílal dál, chalupa Benešových byla nejednou plná lidí, kteří všichni poslouchali krejčího příběhy. A nikdy v ní též nechyběla zajímavá kniha. Mezi Benešovy nadšené posluchače a brzy také čtenáře jeho knihovny patřil již malý Venoušek, pro něhož se barvitě lidské příběhy a osudy staly životní láskou. Proto jej do školy rodiče nikdy nutit nemuseli, chodil tam s nadšením. Farní kostel v nedalekých Kvílicích pak měl pro malého chlapce stejné kouzlo jako nádherné zámky z pohádek. Životní cesta se v duši malého chlapce zformovala velmi brzy, jako by tušil, že nemá času nazbyt.

Student brání české hrdiny

Nebylo divu, že studia šla Václavovi dobře, brzy postoupil na gymnázium ve Slaném, ač do školy denně pěšky docházel šestnáct kilometrů. Mimo chodem jeho spolužákem tady byl Emil Jakub Frída, který se později proslaví pod uměleckým jménem Jaroslav Vrchlický. „Byl malý, zavalitý hoch dobrácké tváře a nesmírně krásných modrých očí, jemný v chování, bodrý a prostosrdečný,“ bude po letech na Beneše jeho přítel vzpomínat. Mladík na škole objevil zejména lásku k dějepisu, další ze zásadních bodů své

Šestadvacitiletý Václav Beneš Třebízský po svém vysvěcení, již tehdy autor mnoha publikovaných povídek

Romanopisec, kterého miloval celý národ

tělem i duší, zároveň si svou cestou kněze vůbec nebyl jistý. Od kněžského roucha jej konec konců odrazovala i opětovaná láska ke vzdálené sestřenci Marii Šarochové (po celý život bude uschovávat prstýnek, který mu věnovala, a napíše podle ní postavu ušlechtilé Světlušky v románu *Bludné duše*). Nicméně nakonec – i na popud své maminky – v církvi setrval. Právě nedogmatický přístup k víře později pravděpodobně vnášel do jeho kázání neobyčejnou sílu, která prostý lid na jeho mše přitahovala.

Seminářské regule byly velmi přísné, ale Benešovi nevadily. Horší to bylo s podmínkami ve studentských ložnicích, právě tady se jeho zdraví začalo povážlivě horšit, ošklivý zánět kyčelního kloubu mu přivodí celoživotní kulhání o holi. Ale Beneš na to nedbá, začíná psát první povídky a objevená tvůrčí radost jej pohltí jako nic jiného, nejraději se věnuje historickým tématům slovanských národů. Brzy se jeho texty začínají objevovat v časopisech a Václav Beneš si ke jménu připojuje přídomek odkazující na jeho rodnou ves – Třebízský.

V létě 1875 byl ve Svatém Vítu slavnostně vysvěcen na kněze. První místo kaplana získal vzápětí v Litni nedaleko Karlštejna, kde část dětství strávil jen o tři roky starší Svatopluk Čech. Navíc zde byl farářem tehdy slavný kněz, vlastenec a spisovatel František Josef Řezáč, známý mimo jiné tím, že oddával Karla Havlíčka Borovského a stál spolu s Boženou Němcovou u jeho smrtelného lože. Václav se nesmírně těšil, měl pocit, že si spolu musí rozumět. Netušil, že stárnoucí literát je již nerudný, zahořklý, světem zklamaný muž a že spolu mnoho společných slov nenajdou.

V temné, studené komoře, kde bydlel, se Benešovi navíc brzy velmi zhoršilo zdraví, dusivý kašel a tlak na prsou, příznaky kruté tuberkulózy, pomalu bujely ve stále mladém těle. Ještě koncem roku Liteň opustil a jel se domů do Třebíze jakž takž vyléčit. Nové místo poté dostal kousek za Prahou v Klecanech, malebné vsi, odkud za dobré viditelnosti dohlédl i na Hradčany. Zprvu zdrženliví obyvatelé se na mladičkého kněze

Vzdálená sestřenice Marie Šarochová, Václavova celoživotní láska

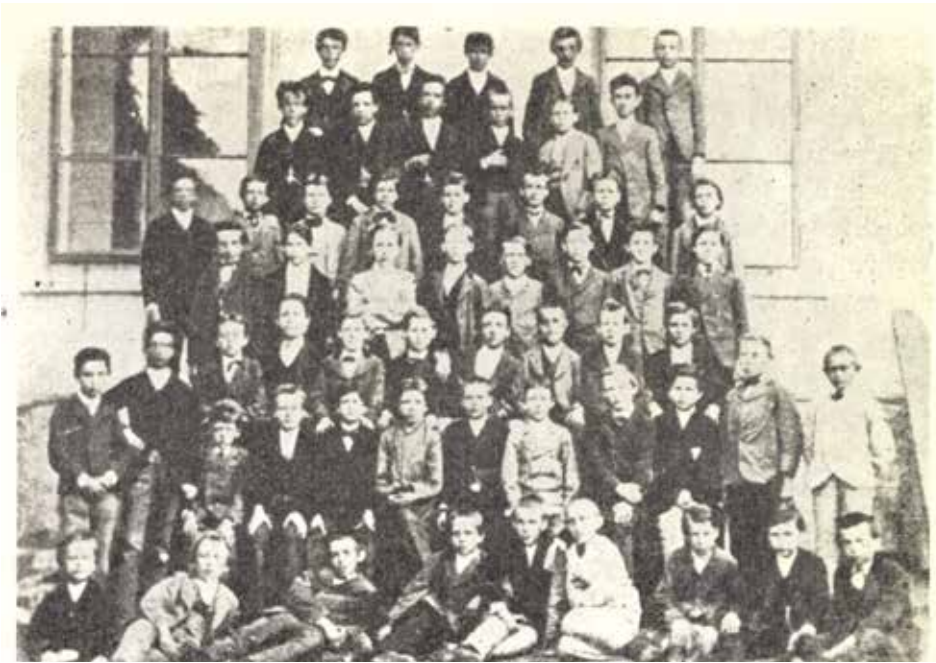
budoucí tvůrčí vášně. Jedno bylo jisté, chlapec oplýval humanitním talentem a měl by ve studiích pokračovat. A to znamenalo zásadní krok, odjet z domova do Prahy.

Starobylá matička měst Václava velmi lákala, na druhé straně měl obavy, svůj domov vlastně nikdy neopustil. „*Očima uszlénýma, bolestně se s maminkou rozloučiv, ubíral jsem se k vozu,*“ zapsal si citlivý chlapec do deníku. „*Naposled dav domku rodnému s Bohem, vyjel jsem s otcem ze vsi, neustále po otčině milené se ohlížeje.*“ V rozehvěné duši se vzápětí mísilo okouzlení z památek historického města spolu se strachem, že zde má zůstat zcela sám bez milovaných rodičů. Ale nebylo cesty zpět, Václav se zapsal na novoměstské gymnázium a ubytoval se v konviktu v Klementinu.

Budoucímu spisovateli se otevřel nový svět. Zažil položení základního kamene Národního divadla, převezení českých korunovačních klenotů z Vídně do Prahy, denně četl noviny, sám si psal poznámky k politickému dění, bujelo v něm liberální vlastenectví. Slavný je příběh, kdy německý profesor historie na přednášce potupně hovořil o králi Přemyslu Otakaru II. i o císaři Karlovi IV. Jindy mírný chlapec se neudržel a do překvapením ztichlé třídy začal nahlas profesorovi oponovat. Ten jízlivě poznamenal, ať tedy pan Beneš sám látku vyloží, což mladý student nedokonalou němčinou zapaléně udělal. Tehdy si získal respekt některých studentů a překvapivě i samotného německého vyučujícího. Když později recitoval báseň *Poslední žrec*, nikdo nepoznal, že se jedná o jeho vlastní dílo.

Kaplanem v Litni

Pokračování kněžských studií v semináři bylo nabízející se logickou volbou a cestou k dalšímu objevování zejména milované historie. Není pochyb o tom, že byl Beneš pravým křesťanem

Vzácný snímek ze slánského gymnázia, V. B. Třebízský stojí zcela vpravo dole v bílém obleku, zatímco jeden z ležících chlapců (druhý zleva) je budoucí spisovatel Jaroslav Vrchlický

dívali s obavami, ale jeho kázání byla pečlivě připravovaná, vřelá a natolik působivá, že se Beneš brzy stává miláčkem obce i k farnosti přilehlých okolních vsí. „Nedýchá jsem... bylo mi do pláče – TAK kázati neslyšel jsem nikdy...“ napsal později Karel Václav Rais, který se jednou Benešovy mše v Klecanech zúčastnil a spřátelil se s ním.

Miláček národa

Jako samouk obstojně ovládal housle, s klavíristou a současně správcem místního velkostatku Janáčkem občas společně zahráli, Beneš také pěkně zpíval, ač stále obtížněji. Dusivý kašel jej totiž trápil stále častěji. Přesto si občas, výjimečně, zakouří a s místními pány dokonce zahraje partii mariáše – ale i když vyhraje, peníze si nikdy nevezme. Nikdo netuší, že mu v jeho mladistvých sedmadvaceti zbývá posledních osm let života.

Přes stále zjevnější zdravotní obtíže, které podtrhují již zcela bílé vlasy, každý den píše. Zamiluje si zejména husitské téma, a ačkoliv by k husitům měl z pohledu své katolické víry zachovávat střízlivý odstup, neřeší náboženské otázky, vyzdvihuje a romantizuje vlastenecké myšlenky hnutí, zatímco čtenáři s ním rezonují a jeho knihy se stávají nesmírně populární. Oživuje příběhy zajímavých žen české minulosti (romány *Královna Dagmar* či *Anežka Přemyslovna*), vydává povídky z husitské doby *V záři kalicha*, také svůj nejslavnější román *Bludné duše* (1882) a příjemné vzpomínky na dětství v něm probouzejí chuť psát mnoho pohádek.

Jeho sláva stoupá, Jan Neruda jej proti vůli konzistoře získá k psaní fejetonů pro Národní listy, Beneš má na zdi hrdě pověšený originál obrazu od osobního přítele Mikoláše Alše, sblíží se také s Josefem Václavem Sládkem. A prorokuje, že další vycházející hvězda Alois Jirásek bude velký

spisovatel – jestli by někdo měl napsat román o Janu Žižkovi, je to prý právě on.

V roce 1884 se však zdraví nelepší, Beneš dokonce přemýšlí o tom, že opustí svou práci. Na radu přátel zvažuje léčebný pobyt v Itálii nebo Egyptě, zatím se odjíždí alespoň zotavit do Mariánských Lázní, kde se mu však v ošklivém počasí ještě přitíží. Neustále jej pronásleduje chrčení krve a jednoho dne se zhroutí přímo na ulici, domů jej musí odnést. Benešův stav se prudce zhoršuje a spisovatel 20. června náhle umírá. Poslední pozemskou radostí mu jsou první výtisky jeho sebraných spisů, které mu doručili den před smrtí.

Na pohřeb do Týnského chrámu se přišly poklonit tisíce lidí, obřad připomínal rozloučení s nějakým panovníkem, milovaného spisovatele zástupy vzápětí doprovodily až na hřbitov na Vyšehrad. Pamětní deska mu byla vzápětí zasazena na rodný dům, stejně jako na farní budovu v Litni a medailon přibyl ještě na kříž u fary v Klecanech. A co je z těchto poct pro nás nejzajímavější – byl také vytvořen reliéf na jeden z domů v Hostivaři.

Hostivařské tajemství

Václav Beneš Třebízský byl skutečným miláčkem národa a jeho nedlouhé životní osudy jsou velmi pečlivě zmapované. O to větším překvapením pro nás bylo, že se konkrétní důvody vytvoření reliéfu na fasádě domu v Chalupnické ulici ukázaly jako poněkud tajemné. Oproti všem výše zmíněným posmrtným poctám jsme o něm nedohledali ani žádnou zmínku v dobovém tisku.

Ústní tradicí se mezi starousedlíky předával názor, že Beneš v Hostivaři dělal nějakou dobu kaplana. To se však ukázalo jako nemožné, bezprostředně po semináři nastoupil do Litně a ná-

sledně hned do Klecan, kde tento post zastával až do smrti. Odskočit do Hostivaře si jednoduše neměl kdy. Nezdálo se ani pravděpodobné, že by v době studií v semináři mohl v Hostivaři vykonávat nějaký ekvivalent studentských praxí, tehdy je seminaristé nedělali. I po prozkoumání zápisů z hostivařské matriky v daném období, jehož se ujala bývalá paní kronikářka Marie Zdeňková, nám prastaré listy vydaly pouze jména: Antonín Herrmann, Václav Čáp, Josef Cháb a Josef Vais.

Spojnicí mezi naší obcí s Benešem Třebízským se zdá být postava Františka Xavera Dvořáka, hostivařského rodáka, rovněž kněze a literáta, který se velmi aktivně angažoval v posmrtných poctách Benešovi, zejména na sbírce pro vytvoření krásného náhrobku na Vyšehradě z dílny sochaře Františka Bílka. Podle některých zpráv byl přímo sám F. X. Dvořák dokonce iniciátorem vzniku oné fresky na domě čp. 39, ale doložit to nějakým písemným důkazem opět neumíme.

Marie Zdeňková také vypátrala, že v Chalupnické 39 ještě v polovině 19. století fungovala farní škola, kterou Beneš Třebízský bezesporu zažil. Že by zde snad v nějakém nezdokumentovaném období pomáhal s výukou? Opět se nám taková teorie nepodařila ani potvrdit, ani vyvrátit. Jisté však bylo, že obdobné pocty se na fasádách nedělaly jen z „fanouškovství“, mívaly vždy konkrétní důvod a spojení domu s danou osobností. Styl umělecké práce navíc jasně ukazuje na dobu krátce po Třebízského smrti, kdy měli lidé jeho osudy v živé paměti, a důvody vytvoření této pocty byly tedy jistě zřejmé a snadno doložitelné.

Chalupnická ulice čp. 39, Hostivař

Nakonec mělo naše pátrání přece jen šťastný konec, který díky současné paní kronikářce Pavlíně Nejedlíkové rozkryl majitel domu Pavel Fridrich, jehož babička jej koupila v 70. letech. Podle jeho slov měl Václav Beneš Třebízský v domě pronajatý pokoj, do něhož jednoduše jezdil odpočívat, jak se dříve říkalo – „na letní byt“. Hostivař tedy byla pro spisovatele místem odpočinku, dovolené, místem, kde čerpal energii pro svou další uměleckou i profesní činnost. O to je nám sympatičtější, že na nás dodnes jeho podobizna shlíží z fasády tohoto krásného domu.